

**МОВНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОДИННОГО
ЗВ'ЯЗКУ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ
Юлія РУСНАК,**

Буковинський державний медичний університет,
yuliyarusnak@bsmu.edu.ua

**LANGUAGE UNITS WHICH DENOTE FAMILY RELATIONSHIP
IN O. KOBLYANSKA'S ARTISTIC DISCOURSE**

Yulia RUSNAK,

Bukovinian State Medical University,
Researcher ID: S-8544-2016; ORCID 0000-0001-9941-4 411

Юлія Руснак. Языковые единицы, обозначающие семейные связи, в художественном дискурсе О. Кобылянской. Цель статьи - проанализировать лексемы, которые обозначают родство в художественном дискурсе О. Кобылянской. **Актуальность исследования** мотивирована необходимостью углубленного анализа художественного дискурса Ольги Кобылянской для формирования когнитивно-прагматической концепции писательницы. **Новизна научного** исследования обусловлена тем, что языковые единицы, обозначающие семейные связи, в художественном дискурсе О. Кобылянской исследуются впервые. В статье использованы **общенаучные методы** анализа и синтеза, а также лингвистические – описательный, структурный, сравнительно-исторический. **Выводы.** В художественном дискурсе О. Кобылянской родственные связи реализует широкий спектр лексем, среди них слова, обозначающие генетическое родство, номинации социальной роли особ, связанных родственными узами. Родственные связи реализуют лексемы коррелятивной градуальной оппозиции, члены которой отличаются одним признаком. В этой семантической группе немало диалектных названий, связанных нулевой оппозицией.

Ключевые слова: художественный дискурс, лексика родственных связей, апеятив, диалектизм, коррелятивная градуальная оппозиция, нулевая оппозиция, заимствование.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сюжетна лінія художнього тексту пов'язана передовсім з діями, вчинками дійових осіб. На позначення персонажів художнього твору автор використовує власні назви, функція яких номінувати героїв. Власні назви у тексті виступають ключовими словами, які в процесі розгортання змістово-фактуальної інформації тексту набувають семантичної ваги. Уточнюють ідентифікують дійових осіб загальні назви, апеятиви, на позначення осіб. М. Крупа вважає, що «у позначенні особи апеятиви можуть виконувати функцію ідентифікації та предикації»¹. На думку Н.Д. Арутюнової, апеятиви на відміну від власного імені «володіють повною семантичною структурою, що складається із деякого поняття... що утворюється загальними ознаками класу реалій, і конкретного, індивідуального змісту, створюваного в мовленні властивостями денотата»². Особи художнього дискурсу ідентифікуються за родом діяльності, національністю, фахом, інтересами, віком, соціальним статусом тощо. З-поміж назв осіб художнього дискурсу можна виокремити угруповання слів на позначення родинного зв'язку. Спорідненість у науковому сенсі пов'язана із кровним генетичним зв'язком. Проте родинний зв'язок персонажів художнього дискурсу ширша категорія, до якої входить родинна (кровна) спорідненість літературних героїв. Лексика родинного зв'язку

важлива частина лексичного складу художнього дискурсу, оскільки на характер персонажів впливає передовсім родинне коло.

Мета статті – проаналізувати лексеми на позначення родинного зв'язку у художньому дискурсі О. Кобылянской.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовотворчість Ольги Кобылянской досліджували різні науковці, передовсім буковинські: Н.В. Гуйванюк, Н.Д. Бабич, Л.О. Ткач, О.В. Кульбабська, М.В. Скаб, Н.О. Руснак, С.Т. Шабат-Савки, О.В. Кардашук, Т.Є. Гуцуляк, С.Є. Панцьо, Т.П. Вільчинська, В.А. Чолкан, О.В. Максим'юк, О.Л. Даскалюк та ін.

Актуальність дослідження умотивована необхідністю поглибленого аналізу художнього дискурсу Ольги Кобылянской для формування когнитивно-прагматичної концепції письменниці.

Новизна наукової розвідки зумовлена тим, що мовні одиниці на позначення родинного зв'язку у художньому дискурсі О. Кобылянской досліджується вперше.

Виклад основного матеріалу. На позначення родинної спорідненості як родові назви авторка використовує слова літературної мови і народно-розмовного мовлення: *рідня* (літ.), *кrevні* (нар.). Пор. *Рідня*. 1. *збірн.* Чийсь родичі, близькі або далекі. 2. *кому, розм.* Родич або родичка кому-, чому-небудь³. *Кrevний, рідк.* 1. Рідний⁴.

¹ Krupa M. Linhvistychnyi analiz khudozhnoho tekstu [Linguistic analysis of an artistic text], Ternopil: "Pidruchnyky i posibnyky", 2005, P. 330 [in Ukrainian].

² Arutiunova N. D. Predlozheniye i ego smysl [Sentence and its meaning], M., 1976, P. 327 [in Russian].

³ Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vol.], Kyiv, 1970-1980, Vol 8, P. 559 [in Ukrainian].

⁴ Slovnyk bukovynskyyh govirok [Dictionary of Bukovinian dialects], za red. N.V. Guivanyuk, Chernivtsi: Ruta, 2005, P. 232 [in Ukrainian].

Слова *родич* в літературній мові та *родичі* в буковинських говірках різняться значенням. Пор.: *Родич кому, чий, рідк. кого*. Той, хто перебуває в спорідненості з ким-небудь⁵. Пор. також у буковинських говірках: *Родичі*. Батьки (батько і мати)⁶. Тож у художньому дискурсі О. Кобилянської слово *родичі* функціонує як семантичний і граматичний діалектизм. Пор.: *Часто пориває мене гіркий жаль, дика вражда супроти моїх померлих родичів, що мене в життя трутили, і я тепер безцільно блукаю!*⁷.

В одному контексті авторка використовує спільнокореневі слова *рідня*, *родичі*. Значення слова *родичі* у виразному контексті у своїх *родичів* одинак. Пор.: *“Мусиш мене шукати! – сичала у сні. – Аякже, шукати“. На те, аби він прийшов сюди, ішов за її кликом Бог знає куди, заблудив і попався в пазурі її рідні, а його щастя перейшло на неї! Чому вона питалася, чи він у своїх родичів одинак? Лиш одинаки особливо щасливі. І чому вона тоді не обіцяла, що прийде знов, коли вона дійсно була дівчина і християнська дитина? Чому не боялася, як була в лісі цілком сама? А перед ним чинилася, що боїться. Він же не Довбуш!*⁸.

У наступному контексті О. Кобилянська використовує описовий вираз *своїх родичів та їх дідів і прадідів*, йдеться про батька і матір та рідню попереднього ступеня спорідненості. Пор.: *Умостившись довгими сумерками на своїй лаві та займаючися чим-будь, отирав уста хіба на те, щоб оповідати про своїх родичів та їх дідів і прадідів, що не належали собі, а чужим, як їх плечі угиналися при кривавій праці, і про страшне знуцання панів польських зі своїх людей...*⁹.

Словник буковинських говірок подає слово *кревний* з позначкою *рідкісне* як синонім до слова *рідний*. Пор. *Кревний, рідк.1. Рідний*¹⁰. Письменниця використовує похідне від *кревний* – *кревнячка* (черезступеневий словотвір), яке має статус оказіоналізму. Лексема *кревнячка* у описовій конструкції *кревнячка мого мужа* розширює семантику і набуває значення “своячка”. Напр.: *Се він тобі оповідав, коли ви сиділи в поетично украшеним куті, а я мало що з сорому в землю не запалася, що **кревнячка** мого мужа вдається в розмову з соціалістом!*¹¹.

Корелятивна градуальна опозиція, члени якої різняться тільки однією ознакою, а за іншими ознаками збігаються “близька рідня – далека рідня” реалізують мовні одиниці *кревні* – “чужі”, для

актуалізації градуального члена опозиції далека рідня “чужий” авторка використовує графічні засоби – лапки. Напр.: *Вже третій рік кінчиться, відколи покинула я дім своїх **кревних** і пробуваю між „чужими“!*¹².

У іншому контексті відсутній маркований член “близька рідня”, член “далека рідня” реалізує мовна одиниця *далекі кревні*, визначаючи далекий ступінь генетичної спорідненості. Пор.: *Опісля пішов до неї і просив не впускати до нього нікого, хотів з нею остатися сам, і остався аж до ясної днини, доки не прийшли прикликані жінки убирати і спорядити покійницю і не появились знайомі та деякі **далекі кревні**, з котрими небіжка не жила!*¹³.

Авторка використовує зворот *ні вітця, ні матері, ні брата, ні мужа*, низка слів пов’язані сурядними сполучниками, причому кровну спорідненість з наступним поколінням реалізують слова *отець, матір, брат*, родинну спорідненість (родинний зв’язок) – *муж*. Напр.: *В мене нема **ні вітця, ні матері, ні брата, ні мужа**, котрі би мене проводжали, тому маєте право обиджати мене!*¹⁴.

Батько і мати не відтворюють генетичну (кровну) спорідненість, проте для наступного покоління вони реалізують кровний зв’язок.

На позначення рідного батька авторка використовує низку назв: *дедьо, нььо, тато, отець, батько* – слова пов’язані нульовою опозицією.

У художньому дискурсі О. Кобилянської побутують діалектизми *дедьо, нььо* для відтворення народного місцевого колориту, що зумовлено темою твору. Пор.: *Дедьо, дедьо*. Слово у різних фонетичних варіантах *дедя, тєтьо, гятя, дядя, дядьо* побутувало у гуцульських і подільських говірках Буковини¹⁵. *Дедя* “батько” – діалектна фонетична форма слова *дядьо* “батько; дядько”, в семантиці якої зберігається давнє об’єднання батька і дядьків у єдиній загальній категорії спорідненості¹⁶. *Нььо*. Батько (рідний і нерідний)¹⁷ – псл. *папъ, papa, nepa, penja*; – дитячі за походженням слова (від дитячого лепету), що виникли в різних мовах, очевидно, існували вже в індоєвропейській прамові¹⁸. Наразі слова *дедьо, нььо* у буковинських говірках застарілі. Напр.: *Варе твій **дедьо** великий пан? Хто ти?./ Туди не ходить ні одна людська душа, лиш іноді у свята мій **нььо**. Там я сиджу з мамою вже далі два місяці, і нас не відвідала майже ні одна людська душа!*¹⁹.

⁵ Slovník ukraïnskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 8, P. 596.

⁶ Slovník bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 458.

⁷ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t. Vol. IV. Lyudyna. Tsarivna: povisti [Collection of writing works: in 10 v. Vol. IV. Human being. Queen: stories], Chernivtsi: Bukrek, 2016, P. 82 [in Ukrainian].

⁸ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t. Vol. I. Novely. Opovidannya. Poezii v prozi [Collection of writing works: in 10 v. Vol. I. Novels. Stories. Poetries in prose], Chernivtsi: Bukrek, 2013, P. 134 [in Ukrainian].

⁹ Kobylyanska O.Y. Zibrannya tvoriv: u 10 t. Vol. II. Novely. Opovidannya. Poezii v prozi [Collection of writing works: in 10 v. Vol. II. Novels. Stories. Poetries in prose], Chernivtsi: Bukrek, 2014, P. 28 [in Ukrainian].

¹⁰ Slovník bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 232.

¹¹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 128.

¹² Ibidem, P. 211.

¹³ Ibidem, P. 275.

¹⁴ Ibidem, P. 341.

¹⁵ Slovník bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 91.

¹⁶ Etymologichnyi slovník ukraïns’koyi movy [Etymological dictionary of Ukrainian language], K.: Nauk. dumka, 1982–2012, Vol. II, P. 46 [in Ukrainian].

¹⁷ Slovník bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 329.

¹⁸ Etymologichnyi slovník ukraïns’koyi movy..., op. cit., Vol. IV, P. 71.

¹⁹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 123, 125.

Проте письменниця використовує літературні назви *тато*, *батько*. Пор.: *Ей, добре було це тогди, як жив його тато і мав ще масток*²⁰. *Тобі, чужому, звірилась, а перед своїм батьком, перед рідним батьком, могла щось такого затаїти!*...²¹.

О. Кобилянська послуговується і словом *отець*. *Отець*. діал., уроч. Батько²². Пор. також у СБГ: *Отец, отця, рідк., уроч. Батько*²³. Письменниця використовує слово *отець* у застарілих відмінкових формах *вітця*, *вітцеві*. Напр.: *При таких нагодах змінювались любов і пестощі вітця в скаженість*²⁴. *Мені припала задача заявити одному вбогому мужикові, вітцеві чотирьох малих дітей, його господарство має ліцитуватися*²⁵.

На позначення рідної матері у художньому дискурсі авторки побутує зменшено-пестлива форма *мамця*; зменшено-пестливі форми властиві народному буковинському мовленню: *Вікторця, доньця, мамця, панунця*. Пор.: *Мамцю, і я піду з вами надвір! – кликнуло дівчатко живо з печі*.

*Чого, доньцю? – спитала лагідно мати. – нема чого. Бачиш, яка студинь*²⁶.

На позначення подружжя (чоловіка, жінки), соціальної ролі батька і матері, використано слова *муж*, *чоловік* – *жінка*. Пара лексем перебуває у корелятивній градуальній опозиції, члени якої різняться ознакою “стать”, вона реалізує родинний зв’язок; мовні одиниці *муж*, *чоловік* пов’язані нульовою опозицією.

У наступних роздумах авторки щодо жіночого питання, місця жінки в родині функціонує суспільно-політична термінологія, абстрактні назви: *потреби суспільства, ідеї, зрозуміння, репрезентація, становище*. Жіноче питання переплетено з національним, яке реалізують етноніми: *американець, русин*. У філософських роздумах беруть участь народно-розмовні елементи: *газдиня* “хороша господиня”, *в чотирьох стінах* – фразеологізм зі значенням “домівка”. Закономірно, що до цього контексту залучено лексеми *муж* – *жінка*. *Муж, заст., уроч. Чоловік*²⁷. Пор.: *Далі, поважного зрозуміння свого окруження, потреб суспільності, різного роду ідей, зрозуміння свого мужа, гідної репрезентації його становища, а передусім – щоб вона була найліпша газдиня, виховувала добре діти; одним словом – щоб перед світом міг русин жінкою гордитися, як американець, а в чотирьох своїх стінах мав знов свою радість із неї!*²⁸.

В іншому контексті використано лексеми *чоловік* – *жінка*. У описі побутової ситуації, де чоловіків

характеризує *бовванутий вигляд*, використання цієї пари умотивоване. Пор.: *Чоловіки балакали і пили, доки їх лиця не прийняли аж боввануватого вигляду; бавилися двозначними дотепами, зиркаючи на своїх жінок і сусідок*²⁹.

На позначення матері матері або батька, батька матері або батька у художньому дискурсі буковинської письменниці функціонують зменшено-пестливі назви *бабуня*, *дідик*. У народному мовленні і сьогодні на позначення цих осіб на Буковині побутують зменшено-пестливі назви *бабка*, *дідик*. Пор.:

*Так, бабуня шептала молитву, а я, прилякнувши і спираючись ліктями на її колінах, числила морщинки, що повкладалися над її очима, й дивилася нерухомо на її долішню губу, як вона під час шептання судорожно тремтіла... / Яка ж я чудна, злишня істота, на котру цілий світ сердиться, особливо відколи моя дорога бабуня розпрощалася зі мною навіки! / Сукні, полишені мені бабунею, були з тяжкого, коштовного атласу, який тепер дістав би лише за грубі гроші. / Срібне світло місяця лялося вікном у кімнату, а старий годинник цокав тихесенько, мов той дідик в пантофельках, щоб нікого не збудити своїм ходом*³⁰.

Художній дискурс О. Кобилянської рясніє зменшено-пестливими формами на позначення цих осіб: *бабуня*, *бабусенка*, *бабунця*, *дідуня*, що пояснюється психологічними чинниками: ставленням онуків до баби та діда. Закономірно, що ці лексеми функціонують у кличному відмінку:

*Так, наприклад, коли тебе руки і ноги болять в мокро і холодне верем'я? Так, бабуню?.. Бабусенько моя золота!*³¹.

*Не ходіть сюди, бабунцю, бо куля вас трафить*³².

Ой дідуню, приходіть! – кликнула дівчина врадувано³³.

*Дідуню... Ох, Боже мій! Се вже його річ, але любить*³⁴.

*Дідо... дідо, що ви нарobili, чому затуго натягнули струни?*³⁵.

У художньому дискурсі родинний зв’язок реалізує і слово *вдова*, проте у лексичному значенні слова зацентровано увагу на інших ознаках поняття. Слово *вдова* – “жінка, яка після смерті чоловіка не одружилася вдруге”³⁶, праслов’янського походження³⁷, у художньому дискурсі набуває форми словотвірного діалектизму *вдовиця*, від літ. *удова* відрізняється морфемним складом. Член градуальної корелятивної

²⁰ Ibidem, P. 219.

²¹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 26.

²² Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol 5, P. 804.

²³ Slovnyk bukovynskykh govirok..., op. cit., P. 372.

²⁴ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 22.

²⁵ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 186.

²⁶ Ibidem, P. 356.

²⁷ Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol 4, P. 820.

²⁸ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 332.

²⁹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna: povisti..., op. cit., P. 260.

³⁰ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 73, 74, 94, 150.

³¹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 72–73.

³² Kobylyanska O.Y. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. II, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 106.

³³ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 272.

³⁴ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t Vol. VIII. Apostol cherni: roman [Collection of writing works: in 10 v. Vol. VIII. The Apostle of plebs: novel], Chernivtsi: Bukrek, 2021, P. 518 [in Ukrainian].

³⁵ Ibidem, P. 529.

³⁶ Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 1, P. 312.

³⁷ Etymologichniy slovnyk ukrayins'koyi movy..., op. cit., Vol. VI, P. 20.

опозиції із семою “чоловіча стать” набуває форми фонетичних варіантів *вдівець, удівець*. Напр.: *Була вдовиця, мала трьох синів і одну доньку і жила при однім сині*³⁸. *Стану за товаришу в одної маючої угорки, вдовиці по лікарі*³⁹. *А наостанку вийшла за старого, за вдовця. Не так, Параско? Ваш чоловік був удівець?*⁴⁰.

Родинний зв'язок відтворює слово *бадіка*. Пор.: *Бадіка, бадика* 1. Близький родич, – старший віком – брат, чоловік сестри, брат батька або матері. 2. Форма звертання до старшого чоловіка⁴¹. *Бадя* “чоловік старшої сестри; старший брат” – запозичення зі східнороманських мов, походить, можливо, від болгарського *батя, батьо* “тс”⁴². Наразі у буковинських говірках слово застаріле. Слово *бадіка* зазвичай функціонує у кличному відмінку. Пор.: - *Нічо, бадіко, але ви казали переписати задовжений ґрунт на себе ...! Я їй забула, бадіко, - і розміється ще більше.* / - *Ей, бадіко, бадіко!* Не з таго я роду!⁴³.

На позначення генетичної спорідненості другого рівня – *дядька, тітки* – використано назви *тітка, тета; стрійко, вуйко*.

Так, у повісті “Царівна” героїня дає лаконічну характеристику тітці, зазначаючи її національне походження – німкеня, тобто національні ознаки проєктуються на представника етносу. Наталка називає її славною господинею, відзначаючи ощадливість, яку вербалізує специфічний вираз *числяться в потребі і “з атомами”!*, до нього входить лексема *числитися* “рахувати; вважатися”, а також науковий термін “*атом*”, який в контексті набуває значення “до дрібниць”. Напр.: *Тітка не була дурно німкеню; а німкені не без причини вважаються славними газдинями, такими, що числяться в потребі і „з атомами”!*⁴⁴

Проте О. Кобилянська використовує народні варіанти (фонетичні діалектизми) до слова *тітка* – *тета, тетка*. Пор.: *Тета* 1. Рідна тітка, мати або батькова сестра. 2. Значно старша за віком рідна сестра. 3. Братова дружина. 4. Чужа старша жінка або далека родичка⁴⁵. Характерно, що у художньому дискурсі функціонує ще одна лексема на позначення далекої родинної спорідненості, спільнокореневе слово зі словом *тітка*, – *пратітка* “сестра прабаби, прадіда”, слово утворене за зразком *прабаба, прадід*, проте відсутнє в сучасній українській мові. Напр.: *Позаяк тета Оля виїжджає до хорої пратітки до Покутівки і їм дорога однакова, то він*

також поїде, але щоб вона, Дора, знала, що він забере і її з собою! - *Пішки, пані? Такі розігріті? Се недобре. Правда, тетко? Погляньте самі, - сказав Юліян...*⁴⁶.

На позначення дядька авторка використовує народні назви *вуйко, стрій*. Пор.: *Вуйко*. 1. Дядько, батьків або материн брат⁴⁷. 2. Про старшого віком чоловіка (звич. при шанобливому звертанні)⁴⁸ – псл. * *уїь*; споріднене з лит. *avunas* “дядько по матері”⁴⁹. *Стрій*. 1. Дядько по батьковій брат батька та чоловік батькової сестри⁵⁰ – псл. *strujь*, очевидно, результат закономірної фонетичної видозміни форми **ptruiio-*, що зводиться до нульового основи іє. *ra'tér* “батько”⁵¹. Напр.: *А на стрійка зовсім не надієтесь? – спитала я. / Годі, душко, годі, чого іритуватися? – втихомирював вуйко спокійно, як це було в нього в звичаю! Але, на жаль, вуйку, покуса вашого принципу замогуча і запринадна, щоб їм мало що не всі не корилися, хотя душа його – то самолюбство*⁵².

Лексика родинного зв'язку відображає основні тенденції лексики художнього дискурсу О. Кобилянської. Так, у цьому угрупованні наявні запозичені слова. Напр.: *Кузен. заст.* Двоюрідний брат, а також взагалі родич (переважно в буржуазно-дворянському середовищі)⁵³ – запозичення з французької мови, ймовірно, через посередництво російської мови⁵⁴. У контексті спостерігаємо симбіоз українських літературних слів, запозичених назв, народно-розмовних (*родичі, завід*). Напр.: - *Оба кузини радилися з родичами, який завід вибрати собі на ціле життя*⁵⁵. На позначення жіночої статі авторка використовує застаріле слово *кузинка*: *Моє довге рудаве волосся давало кузинам та кузинкам причину до прикрих глумливих жартів та сміху*⁵⁶.

У художньому дискурсі племінницю, дочку сестри реалізують слова *сестрінниця, сестріниця*, а племінника – *братанко*. Відмінність в написанні *сестрінниця, сестріниця* пояснюється пошуком творчого почерку авторки. Пор. також *Сестрінниця. Сестріниця, сестрениця, сестріниця*. Племінниця, дочка сестри⁵⁷. Напр.: *Мені вже кілька разів прийшлося від старших почути: “У вас дуже інтерна сестрінниця!” / Ти, як мені здається, заголомшаний превеликим щастям своєї сестрінниці, забув уже задивлятися на речі тверезими очима!*⁵⁸ *Пані Рибко потвердила слова свого братанка*⁵⁹.

У художньому дискурсі використано низку номінацій на позначення свояків. Пор.: *Своjak*. 1. Брат

³⁸ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 181.

³⁹ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 186.

⁴⁰ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 223.

⁴¹ Slovnyk bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 21.

⁴² Etymologichniy slovnyk ukraïns'koyi movy..., op. cit., Vol. I, P. 112.

⁴³ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. I, Novely. Opovidannya..., op. cit., P. 187, 217, 219.

⁴⁴ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 94.

⁴⁵ Slovnyk bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 544.

⁴⁶ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. VIII, Apostol cherni..., op. cit., P. 416, 425.

⁴⁷ Slovnyk bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 64.

⁴⁸ Slovnyk ukraïnskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 1, P. 785.

⁴⁹ Etymologichniy slovnyk ukraïns'koyi movy..., op. cit., Vol. I, P. 438.

⁵⁰ Slovnyk bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 526.

⁵¹ Etymologichniy slovnyk ukraïns'koyi movy..., op. cit., Vol. V, P. 442.

⁵² Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 121, 76, 140.

⁵³ Slovnyk ukraïnskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 4, P. 386.

⁵⁴ Etymologichniy slovnyk ukraïns'koyi movy..., op. cit., Vol. III, P. 126.

⁵⁵ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 78.

⁵⁶ Ibidem, P. 72.

⁵⁷ Slovnyk bukovynskyh govirok..., op. cit., P. 482.

⁵⁸ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 75, 355.

⁵⁹ Kobylanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. VIII, Apostol cherni..., op. cit., P. 425.

дружини. 2. *діал.* Родич. 3. *розм.* Своя, близька людина⁶⁰. Лексема *свояк* у художньому дискурсі конкретизується, формуючи описовий вираз *свояки її мужа*. Напр.: *Чому думав він, що я се вчиню і покину її (і то через кілька несправедливих слів) на ласку і неласку чужого оточення або, може, на ласку тих кількох **свояків її мужа**, з котрими від многих літ зірвала зносини?*⁶¹.

Слово *швагер* вступає у гіпонімічні відношення зі словом *свояк*: *Швагер, швапір, швагір, швар.* 1. Шурин, брат дружини. 2. Сестрин чоловік⁶² – запозичення з (можливо, через польське посередництво) з німецької мови⁶³. Напр.: *Той її **швагер** мав далеко від міста кільканадцять фальців поля з обійстям, і тес хотіла тепер пані радникова за порадою Олени взяти в оренду, бо не знали іншого виходу з лихих обставин*⁶⁴.

У художньому дискурсі О. Кобилянської наявні лексеми, що реалізують не кровний (генетичний) зв'язок, а лише родинний. На позначення *пасинка* авторка використовує синонім *пасерб*⁶⁵ – слово утворене за допомогою префікса *па-* від іменника **серб*, який загальноприйнятої етимології не має: зіставляється з п. заст. *sarbać* (укр. *сьорбати*) як назва “того, хто сьорбав (свав) те саме молоко”, пов'язується з етнонімом *серб* та словом *сябер* “учасник земельного володіння, спілник у торговельній справі”⁶⁶. Пор.: *Ніколи не бачила я таких гарних відносин між мачухою а **пасербом**, як тут!*⁶⁷.

Висновки. Отже, у художньому дискурсі О. Кобилянської родинний зв'язок відтворює широке коло лексем, до них входять лексеми на позначення генетичної спорідненості, слова на позначення соціальної ролі осіб, пов'язаних родинним зв'язком тощо. Родинний зв'язок реалізують лексеми, що перебувають у корелятивній градуальній опозиції, члени якої різняться однією ознакою. У цьому семантичному угрупованні чимало діалектних назв, пов'язаних нульовою опозицією.

Yulia Rusnak. Language units which denote family relationship in O. Kobylyanska's artistic discourse. The plot line of the literary text is connected first of all with actions, deeds of actors. To denote the characters of the artistic work the author uses proper names, the function of which is to nominate the heroes. Proper names in the text are keywords, which in the process of unfolding the semantic and factual information of the text acquire semantic weight. Persons of artistic discourse are identified by type of activity,

nationality, profession, interests, age, social status etc. Among the persons names of artistic discourse can be distinguished groups of words which denote family kinship.

The purpose of the article is to analyze the lexemes which denote family relationship in the O. Kobylyanska's artistic discourse. **The relevance** of the article is determined by the need of further in-depth study of Olga Kobylyanskaya idiostyle in order to form a cognitive-pragmatic conception of the writer's artistic discourse.

The novelty of scientific work is due to the fact that lexemes which denote family relationship in the O. Kobylyanska's artistic discourse is studied for the first time. **Research methods.** In the article as the main general scientific methods of analysis and synthesis are used, as well as linguistic – descriptive, structural and comparative and historical methods.

Conclusions. In O. Kobylyanska's artistic discourse family relationship reproduce a wide range of tokens, they include tokens to denote genetic kinship, words which denote social role, family ties. There are many dialect names among this group. We can see a number of words which have the same meanings.

Key words: artistic discourse, vocabulary of kinship ties, appellative, dialecticism, correlative gradual opposition, zero opposition, borrowing.

Руснак Юлія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету. Після захисту кандидатської дисертації “Лексика родинних обрядів у буковинському діалекті” за спеціальністю 10.02.01. – українська мова продовжує дослідження у галузі діалектології, етнолінгвістики, викладання української мови як іноземної. Автор понад 65 наукових праць, співавтор 4 монографій, національного посібника з української мови як іноземної і навчально-методичного підручника з грифом МОЗ України.

Rusnak Yulia – PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University. After defending her dissertation “The vocabulary of family rituals in Bucovina dialect” in the specialty 10.02.01. - Ukrainian language keeps on researching in the field of dialectology, ethnolinguistics, teaching Ukrainian as a foreign language. Author of more than 65 scientific works, co-author of 4 monographs, national textbook of Ukrainian as a foreign language and textbook approved by Ministry of Health of Ukraine.

Received: 28.07.2021

Advance Access Published: September, 2021

© Yu. Rusnak, 2021

⁶⁰ Slovnyk ukrainiskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 9, P. 100.

⁶¹ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 234.

⁶² Slovnyk bukovynskiyh govirok..., op. cit., P. 659.

⁶³ Etymologichnyi slovnyk ukraiyins'koyi movy..., op. cit., Vol. VI, P. 394.

⁶⁴ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 45.

⁶⁵ Slovnyk ukrainiskoi movy: v 11 t..., op. cit., Vol. 6, P. 85.

⁶⁶ Etymologichnyi slovnyk ukraiyins'koyi movy..., op. cit., Vol. IV, P. 304.

⁶⁷ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t., Vol. IV, Lyudyna. Tsarivna..., op. cit., P. 246.